

TÜRK DEVLETLERİ PARLAMENTER ASAMBLESİ

ÇEVRE, DOĞAL KAYNAKLAR VE SAĞLIĞIN KORUNMASI KOMİSYONU

SEKİZİNCİ TOPLANTISI

6 Mart 2023, Bakü

RAPOR

TÜRKPA ÜYESİ ÜLKELERDE BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİN KORUNMASI

I. GİRİŞ

1. Kırgızistan Cumhuriyeti'nin Çolpon-Ata kentinde düzenlenen 11. TÜRKPA Genel Kurulu'nda kabul edilen 2023 Yılı Sekretarya Faaliyet Planı uyarınca, sekizinci toplantıda "TÜRKPA üyesi ülkelerde biyolojik çeşitliliğin korunması" konusunun ana gündem maddesi olarak ele alınmasına karar verilmiştir.
2. Biyoçeşitlilik terimi ("biyolojik çeşitlilik"ten), genlerden ekosistemlere kadar tüm seviyelerinde dünya üzerindeki yaşamın çeşitliliğini ifade eder ve yaşamı sürdüren evrimsel, ekolojik ve kültürel süreçleri kapsayabilir. Biyoçeşitlilik sadece nadir, tehdit altında veya nesli tükenmekte olduğunu düşündüğümüz türleri değil, aynı zamanda insanlardan mikroplar, mantarlar ve omurgasızlar gibi hakkında çok az şey bildiğimiz organizmalara kadar her canlıyı içerir.
3. Geçen yüzyılda, gezegendeki antropojenik faaliyetlerin hızlı gelişimi, hızlı ekosistem değişimine ve gezegen genelinde büyük biyolojik çeşitlilik kaybına yol açmıştır. Biyoçeşitliliğe yönelik başlıca doğrudan

- tehditler arasında habitat kaybı ve parçalanması, sürdürülemez kaynak kullanımı, istilacı türler, kirlilik ve küresel iklim değişikliği yer alır.
4. 1992'de Rio de Janeiro'daki Dünya Zirvesi'nde imzaya açılan Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (*Convention on Biological Diversity, CBD*), biyoçeşitliliğin korunması, sürdürülebilir kullanımı ve faydalarının adil paylaşımı için uluslararası çerçevedir.
 5. Karasal ekosistemlerin sürdürülebilir kullanımını korumak ve teşvik etmek, ormanları sürdürülebilir bir şekilde yönetmek, çölleşmeyle mücadele etmek, arazi kaybını durdurmak ve süreci tersine çevirmek ve biyolojik çeşitlilik kaybını engellemek için özel amaç ve hedefleriyle 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın 15. maddesi olan "Karada Yaşam", devletler arasında işbirliği için küresel bir pusula görevi görmektedir.
 6. Politikaların, hükümet planlarının ve bütçelerin karar vericileri olarak parlamenterler, Taraflar Konferansı (*Conference of the Parties, COP*) Sözleşmesi'nde alınan kararlardan oluşan mevzuata karar veren temel özneleridir. Yasalar oluşturarak, değiştirerek ve onaylayarak, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (*CBD*) kapsamında uluslararası alanda varılan fikir birliğini ulusal ve yerel düzeylerde somut eylemlere dönüştürebilirler. Ayrıca, parlamenterler COP kararlarının ve faaliyetlerinin uygulanmasını teşvik etme çabalarında *CBD* Ulusal Temas Noktaları'nın yetkilerini güçlendirebilirler.
 7. TÜRKPA üye devletleri, tüm ülkeler için şemsiye görevler olarak hizmet veren Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) bağlamında uyumlu eylemler gerçekleştirerek bu konuları bölgesel ve uluslararası düzeyde ele almaktadır.
 8. TÜRKPA Çevre, Doğal Kaynaklar ve Sağlığın Korunması Komisyonu, kuruluşundan bu yana, üye ülkelerde biyolojik çeşitliliğin korunması ve muhafazası ile ilgili 7 Komisyon toplantısı ve 6 çalıştay düzenlemiştir.
 9. Kabul edilen belgelerden de görülebileceği gibi, üye devletler biyolojik çeşitlilik ile ilgili sorunları ele almak ve sorunlara çözüm bulmakla çok ilgilenmekte, aynı zamanda eşitlik ve karşılıklılık ilkesine dayalı, karşılıklı yarar temelinde ve ülkelerinin mevzuatına uygun olarak işbirliğini geliştirmeyi ve güçlendirmeyi amaçlamaktadır.
 10. Bu raporun amacı, konuyla ilgili bölgesel işbirliğinin önceliklerini belirlemektir. Rapor, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye'nin

ilgili bakanlıklarından alınan katkıların yanı sıra ilgili uluslararası kurumların verilerine dayanmaktadır.

II. ÜYE ÜLKELERDE BİYOÇEŞİTLİLİK

AZERBAYCAN

11. Birkaç biyo-coğrafi bölgenin kavşağında yer alan ülke, Avrupa, Orta Asya ve Akdeniz kökenli türler içerir ve Kafkasya Eko Bölgesi'nin ayrılmaz bir parçasını oluşturur. Azerbaycan ayrıca Hazar Denizi'ni diğer dört ülkeyle (Rusya, İran, Türkmenistan ve Kazakistan) paylaşmaktadır.
12. Hazar Denizi'nin Azerbaycan kesiminde 90'a kadar balık türü vardır ve bunların 40 türü ve alt türü ulusal öneme sahiptir. Hazar Denizi'nde yaşayan tek endemik memeli türü Hazar fokudur.
13. Ülkede 4.500'den fazla yüksek bitki türü tescil edilmiştir ve bunların 240'ı endemik tür olarak kabul edilmektedir. Tarımsal kalkınma, ekonomik kalkınma için büyük önem taşımaktadır. Ülke aynı zamanda bir dizi küresel seviyede önemli gıda ürünü için bir menşee merkezi olarak kabul edilir.
14. Ülkede% 90'ı Eklembacaklı tipine ait olan yaklaşık 25.000 omurgasız türü kaydedilmiştir. Azerbaycan ayrıca 698 omurgalı türüne ev sahipliği yapmaktadır: balıklar (104), amfibiler (11), sürüngenler (63), kuşlar (405), memeliler (115).
15. Azerbaycan'ın biyolojik çeşitliliğini etkileyen başlıca etkiler şunlardır: (i) arazi bozulması (yaygın tuzlanma, yaygın toprak erozyonu, inşaat ve inşaat faaliyetlerine dair zayıf mevzuat ve gübrelerin, böcek ilaçlarının ve herbisitlerin yaygın kullanımı); (ii) habitat parçalanması nehirler üzerine inşa edilen barajlar, bozkır ekosistemlerinde sulama kanalları ağının genişletilmesi, orman yangınlarının patlak vermesi); (iii) sürdürülemez doğal kaynak kullanım seviyeleri (otlaklarda ve yarı kurak alanlarda aşırı otlatma, yabani kuşların ve av türlerinin avlanması, balıkçılık ve bakımsız su dağıtım sistemleri); (iv) kirlilik (etkili atık yönetimi için sınırlı altyapı ve kapasite, tehlikeli atıklar için zayıf depolama kapasitesi, artık petrol kirliliği, sınır ötesi nehirlerden gelen belediye, endüstriyel ve tarımsal atıklar); (v) istilacı türler (deniz ve

karasal yayılım); ve (vi) iklim değişikliği (zayıf adaptasyon ve azaltma kapasiteleri).

16. Azerbaycan'daki kilit önem taşıyan üretim sektörlerinin her biri için üstlenilen temel biyolojik çeşitlilik yaygınlaştırma faaliyetleri aşağıda açıklanmıştır:

Enerji sektörü: Kobustan semtinde rüzgar çiftliği; Kobustan ve Abşeron'daki hibrit güneş-rüzgar çiftliği projeleri; Yaşma rüzgar parkı projesi; Sumgayit Enerji Santrali projesi; AzDRES'in optimizasyonu; 5 dağ köyünde biyogaz tesisleri; Balakhani Çöp Sahası projeleri; BP için geliştirilen ISO 14001 uyumlu EMS; ve SOCAR 'sıfır atık' stratejisi.

Tarım sektörü: Biyoyakıtlarla ilişkili yetiştirme maliyetleri için devlet sübvansiyonlarının getirilmesi; hayvancılığın daha yoğun gelişimi için büyük ölçekli sığır yetiştiriciliği komplekslerinin geliştirilmesi; onaylı tarım üreticilerinin vergiden muaf tutulması.

Ormancılık sektörü: ulusal orman kapsamının genişletilmesi; kentsel alanların yeşillendirilmesi; ve bozulmuş ormanların ekolojik işleyişini rehabilite etmek.

Su sektörü: Bölgelerde su-kanalizasyon arıtma tesislerinin inşası/genişletilmesi; ve köylerde modül tipi su arıtma tesislerinin kurulması.

Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği sektörü: 'Balıkçılık Kanunu'nun yeni taslak versiyonu; 12 balık yetiştiriciliği işletmesi (mersin balığı, sazan ve somon); balıkçılık kotalarının ve kısıtlamalarının, özellikle mersin balığı uygulanması.

Etki yönetimi: 'Çevresel Etkinin Değerlendirilmesi' konulu yasa tasarısı.

KAZAKİSTAN

17. Neredeyse Batı Avrupa büyüklüğünde geniş bir alana sahip olan Kazakistan, yüksek irtifa bölgeleri nedeniyle muazzam çeşitlilikte dağ ekolojik sistemlerine sahiptir. Çok çeşitli doğal koşullara, ekosistemlere ve türlere sahiptir.
18. Dört ana ekolojik sistem tanımlanabilir: orman (ülkenin% 2'si), bozkır (% 28), çöl (% 32) ve dağ (% 7). Geri kalanı meralar (% 8), nadas arazileri (% 4) ve tarım arazilerinden oluşmaktadır.

19. Kazakistan'da 6.000'den fazla yüksek vasküler bitki türü, 5.000 mantar türü, 485 liken türü, 2.000 deniz yosunu türü, 178 memeli türü, 489 kuş türü, 12 amfibi türü ve 104 balık türü bulunmaktadır.
20. Kazakistan'da biyolojik çeşitlilik üzerindeki olumsuz etkiler temel olarak petrol ve gaz çıkarımı ile bağlantılıdır. Kömür çıkarma, uranyum ve diğer minerallerin çıkarılması; kaya ve cüruf akışı; atmosferik kirlilik; boşaltma; atık depolama; yol inşaatı; elektrik enerjisi nakil hatları; petrol ve gaz boru hatları; kanallar ve su rezervuarları; ve sulama. Tüm bu faaliyetler, aralarında toprakaltı suyun çekilmesinden kaynaklanan boşluklar, toprakların, toprak altı suyunun ve atmosferin kirlenmesi gibi çeşitli şekillerde biyolojik çeşitlilik kaybına neden olmaktadır. Habitat koşullarında değişiklik; biyotada radyo nüklidlerinin birikmesi; çevrenin kirlenmesi, toprak ve alt toprak koşullarının değişmesi; artan habitat toksisitesi; su kirliliği; istilacı türlerin yerleşmesi ve yayılması; ve ağır metallerin, pestisitlerin, herbisitlerin ve yaprak dökücülerin birikmesi.
21. Korunan alanlar açısından, 9 doğal rezerv, 4 milli park, 60 rezerv parsel, hukuki koruma altındaki 24 doğa anıtı, 3 zoolojik park, 5 botanik bahçesi, birkaç dendrolojik park, Ramsar Sözleşmesi ile uluslararası öneme sahip olduğu kabul edilen 3 su arazisinden oluşan ülke kara yüzeyinin 14,8 milyon hektardan fazlası (%5,44) ve devletin önemi atfettiği 150 su kuyusu koruma altındadır. En iyi temsil edilen ekosistemler dağlardır (Aksu-Dzhabagly ve Almatinsky rezervleri). Bozkır gölleri ekosistemleri daha az temsil edilmektedir (Kurgaldzhinski ve Nurzumskiyi), ancak en kötü temsil edilen ekosistemler, Kazakistan topraklarının yarısından fazlasını kapsayan çöl ve yarı çöl ekosistemleridir. Çöl ekolojik sisteminin çeşitliliğinin sadece küçük bir kısmı Ustyurtskiy ve Barsakelmeski rezervlerine karşılık gelmektedir.
22. 9 Ocak 2007'de kabul edilen Kazakistan Çevre Kanunu, ülkedeki çevre koruma sisteminde önemli değişiklikler getirmiştir. 2006 ve 2008 yılları arasında Kazakistan, örneğin ulusal ekonominin çevresel sürdürülebilirliğini sağlamayı, hükümet, iş dünyası ve STK seviyelerinde çevresel olarak dengeli yeni politikalar geliştirmeyi, sektörler arası ortaklıkları güçlendirmeyi, 2024 yılına kadar Kazakistan'ın sürdürülebilir kalkınmasına geçiş kavramını teşvik etmeyi amaçlayan bir dizi hükümet belgesini kabul etmiştir.
23. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin (CBD) amaçlarını destekleyen mevzuat parçaları şunlardır: Kazakistan Cumhuriyeti Ormancılık

Kanunu (23 Ocak 1993); Kazakistan Cumhuriyeti Su Ekonomisi Kanunu (31 Mart 1993); Kazakistan Cumhuriyeti Hayvanların Korunması, Çoğaltılması ve Kullanılması Hakkında Kanun (21 Ekim 1993); Kazakistan Cumhuriyeti'nin Petrol Hakkında Kanunla Yürürlüğe Giren Kararnamesi (28 Haziran 1995); Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın Kanunla Yürürlüğe Giren Kara Kararnamesi (22 Aralık 1995); Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın Maden Zenginliği ve Maden Servetinin Kullanımı Hakkında Kanunla Yürürlüğe Giren Kararnamesi (27 Ocak 1996); Kazakistan Cumhuriyeti Ekolojik Uzmanlık Kanunu (18 Mart 1997); Kazakistan Cumhuriyeti Çevrenin Korunması Hakkında Kanun (15 Temmuz 1997); Kazakistan Cumhuriyeti Özel Koruma Altındaki Doğal Topraklar Kanunu (15 Temmuz 1997).

KIRGIZ CUMHURİYETİ

24. Genel olarak, Kırgızistan'daki biyolojik çeşitlilik kaybı ekosistem düzeyinde meydana gelmekte ve çoğu ekosistem insan faaliyetlerinden az ya da çok etkilenmektedir. Aşırı değişikliklere uğrayan ekosistemler şunları içerir: piedmont ovası bozkırı gibi eteklerindeki bitki örtüsü kompleksleri; Çuy Vadisi'ndeki riparian ve sulak alan ekosistemleri; ve Fergana Vadisi eteklerinin kurak, yarı kurak ve çöl ekosistemlerindeki alt düz topluluk.
25. Kırgızistan'ın dağlık arazisi, ülkenin ana tarım sektörünü oluşturan hayvancılığı barındırmaktadır. Doğal otlaklar (meralar ve samanlıklar), bölgeye bağlı olarak gereken toplam yemin %60 ile %89'u arasında değişen miktarlarla hayvancılık için ana yem kaynağını sağlar.
26. Ormanlar ülkenin nispeten küçük bir alanını (%5,62) kaplar ve ardıç, köknar, ladin-köknar, küçük yapraklı, ceviz, akçaağaç ve alçak fıstık ormanlarından oluşur. Bunlar arasında ceviz ve ladin-köknar ormanları eşsiz ve küresel olarak önemlidir.
27. Dağ toplulukları ve dağ etekleri aşırı otlatmadan etkilenir. Dahası, hayvan sayısındaki artış ve doğal otlakların iyileştirilmesine yönelik müdahalelerin olmaması, yıllar içinde çevresel açıdan sağlam standartları aşan meralar üzerinde yükler yaratmıştır. Şu anda bütün meralar tehdit altındadır. Bu, nüfusun çoğunun geçim kaynaklarının

hayvancılığa bağımlı olduğu gerçeği göz önüne alındığında özellikle önemlidir. Orman ekosistemleri, insan yerleşimlerinin genişlemesi, yakacak odun için ormanların yasadışı kesilmesi, sığır otlatma gibi diğer faktörlerin yanı sıra yıldan yıla artan bir düzeyde insan faaliyetlerinden etkilenmektedir. Ülkenin su ekosistemleri kirlilikten ve su akışlarındaki değişikliklerden etkilenmektedir.

28. Madencilik yapan şirketlerin sayısı her yıl artmaktadır ve faaliyetleri ülkenin dağ ekosistemlerinin biyolojik çeşitliliğini önemli ölçüde tehdit etmektedir. Bu, karasal ekosistemleri etkileyen açık döküm (altın) madenciliği ile ilgilidir; çevre kirliliği kaynağı olarak potansiyel bir tehlike olan petrol üretimi; ve Tien Shan dağlarının sismik, jeodinamik ve aktif dağ kıvrımlı bölgelerinde, doğrudan su toplama alanlarında bulunan ve yoğun nüfuslu vadilerde "asılı" olan (uranyum madenciliğinden kaynaklanan) uranyum atıkları.
29. Kırgızistan'ın 2014-2024 yılları için biyolojik çeşitliliği koruma öncelikleri, mevcut Biyolojik Çeşitlilik Stratejik Planı dikkate alınarak formüle edilmiştir. Bu öncelikler, aşağıdakilere odaklanan dört stratejik hedefe dönüştürülmüştür: i) Biyolojik çeşitliliğin korunması konularının 2020 yılına kadar devlet organlarının ve kamu kuruluşlarının faaliyetlerine entegre edilmesi; ii) Biyolojik çeşitlilik üzerindeki etkiyi azaltmak ve sürdürülebilir kullanımını teşvik etmek; iii) Ekosistemlerin ve tür çeşitliliğinin korunmasının ve izlenmesinin iyileştirilmesi; iv) Biyolojik çeşitliliğin ve ekosistem hizmetlerinin sosyal önemini artırmak, sürdürülebilir ekosistem hizmetlerinin ve geleneksel teknolojilerin faydalarını artırmak.
30. Biyolojik çeşitlilikle ilgili mevzuatta birçok çelişkili yasa ve büyük boşluklar olsa da, kademeli iyileştirmeler meydana gelmektedir. Kırgızistan, genetik kaynaklara erişim mevzuatının oluşturulması konusunda çalışmaktadır. Kırgızistan, ABS ile ilgili Nagoya Protokolü'ne taraftır.
31. Kırgızistan, 2006 yılında kurulan Sürdürülebilir Kalkınma için Çevrenin Korunmasına İlişkin Orta Asya Çerçeve Sözleşmesi'ne taraftır. Ayrıca, arazi bozulmasıyla mücadele etmeyi ve biyolojik çeşitliliğin korunması da dahil olmak üzere ülkenin doğal kaynaklarını sürdürülebilir bir şekilde yönetmeyi amaçlayan Orta Asya Ülkeleri Arazi Yönetimi Girişimi'nin (CAC/ILM) bir katılımcısıdır.

TÜRKİYE

32. Türkiye, Asya ve Avrupa kıtalarında, kuzeyde Karadeniz, batıda Ege Denizi ve güneyde Akdeniz ile çevrilidir. Türkiye'nin iç sularını oluşturan 33 nehir, 200 doğal göl, 159 baraj rezervuarı ve 750 yapay gölü bulunmaktadır. Türkiye'nin konumu, dağları ve üç tarafının denizlerle çevrili olması, yüksek oranda karasal, tatlı su ve deniz biyoçeşitliliğine imkan vermiştir. Türkiye'nin topoğrafyası, ekolojik faktörlerin çok kısa mesafelerde büyük ölçüde değiştiği önemli bir çeşitlilik sergilemektedir. Türkiye, dünyadaki 34 biyolojik çeşitlilik sıcak noktasından üçünün neredeyse tamamını kapsadığı tek ülke: Kafkasya, İran-Anadolu ve Akdeniz.
33. Bu olağanüstü ekosistem ve habitat çeşitliliği önemli miktarda tür çeşitliliği sağlamıştır. Türkiye'de fauna biyolojik çeşitliliği, ılıman bölgedeki diğer ülkelerin biyolojik çeşitliliğine kıyasla oldukça yüksektir. Avrupa kıtasının tamamında 15.535 açık tohumlu ve kapalı tohumlu bitki türü bulunurken, bu sayıya (12.141) yakın türün sadece Anadolu'da olduğu ve yaklaşık üçte birinin Türkiye'ye endemik olduğu bilinmektedir. Coğrafi bölgelerden Doğu Anadolu ve Güney Anadolu, fitocoğrafik bölgelerden İran-Turan ve Akdeniz bölgeleri endemik bitki türleri açısından zengindir. Toplamda 13.404 takson tespit edilmiştir. Bunlardan 12.141 (damarlı bitki) flora taksonu ve 1.263 fauna (memeliler, kuşlar, tatlı su balıkları, sürüngenler ve amfibiler) taksonudur. Biyoçeşitlilik envanterinden 428 yerel endemik takson ve 3.275 endemik takson tespit edilmiştir. Türkiye'nin yaklaşık 80.000 hayvan türüne ev sahipliği yaptığı tahmin edilmektedir. Bugüne kadar tanımlanan toplam omurgalı türü sayısı 1.500'e yakındır; 100'ün üzerinde tür endemiktir, Ayrıca ülkemiz denizlerinde yaklaşık 550 balık türü, iç sularımızda ise yarısından fazlası endemik olmak üzere yaklaşık 400 tatlı su balığı türü bulunmaktadır. Türkiye florası, önemli yerli türlerin (örneğin buğday, arpa, nohut, mercimek, antep fıstığı vb.) birçok yabancı akrabasını, ekonomik açıdan önemli birçok kereste, tıbbi, aromatik, endüstriyel ve süs bitkilerini içerir. Kara türleri, yabancı ekin türleri ve diğer yabancı bitki türlerinin zengin genetik kaynakları devam ettikçe tarımsal üretim artacak ve yeni kaynaklar ortaya çıkacaktır.
34. Türkiye'nin tarımsal biyolojik çeşitliliği üzerindeki başlıca baskılar arasında tarım arazilerinin sürdürülemez kullanımı; verimsiz sulama ve tarım yöntemleri, tarımsal girdilerin bilinçsiz kullanımı; yerel ırkların

ekonomik değeri olan yabancı ırklarla melezlenmesi; tapu ve kadastro alanlarındaki eksiklikler. Bozkır ekosistemlerine yönelik tehditler, altyapı ve üstyapı çalışmalarının yıkıcı etkilerinden; ekonomik değeri olan bitkilerin aşırı toplanması ve yanlış ve bilinçsiz ağaç kesimleri ve aşırı otlatmadan oluşmaktadır.

İnsanların başta gıda olmak üzere temel ihtiyaçlarının karşılanmasında en önemli unsur yaşam kaynakların sürdürülebilir kullanımınıdır. Hasat edilen tüm tarım ürünleri, bitki ve hayvan türlerinin yabancı akrabalarına dayanmaktadır. Dünyadaki tarım alanlarının ve su kaynaklarının hızla kirlenmesi, yakın gelecekte insanların gıda güvensizliği ile karşı karşıya kalacağına işaret etmektedir. Günümüzde birçok gelişmiş ülkede yüksek verimli ve kaliteli çeşitlerin geliştirilmesine yönelik araştırmaların arttığı görülmektedir. Bu gelişmeler ışığında ülkelerin biyolojik çeşitliliği, özellikle genetik kaynaklar açısından büyük bir güç haline gelmektedir. Çünkü çevre baskılarına dayanıklı ve üretim potansiyeli yüksek çeşitlerin geliştirilmesi için yabancı yaşam kaynakları kullanılmaktadır. Gıda ve tarım için önemli olan ve giderek azalan yaşam kaynakları, günümüzde bir ülkenin sahip olabileceği önemli doğal kaynaklar arasında sayılmaktadır. Bu kapsamda, Iğaz Dağı Milli Parkı florasında endemik ve endemik olmayan, nesli tükenmekte olan türlerin sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla toprak ve arazi parametreleri arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik bir proje Tarım ve Orman Bakanlığı (TOB) tarafından sonlandırılmıştır.

Su kullanım verimliliğinin artırılması amacıyla basınçlı sulama sistemleri TOB tarafından desteklenmekte ve bu kapsamda sulama sistemlerinin iyileştirilmesine yönelik Ar-Ge çalışmaları yapılmaktadır.

Ayrıca çiftçi/işletmenin sulama programını doğru planlayabilmesi için TOB tarafından geliştirilen SuET – Sulama Karar Destek Yazılımı devreye alınmıştır. Burada TOB, yerli ve milli sulama ekipmanlarının geliştirilebileceği, çeşitli test ve analizlerin yapılabileceği, dünyada sayılı ülkelerde örneği olan SuTEAM – Sulama Teknolojileri Araştırma ve Geliştirme Merkezi'nin kurulması için çalışmalarını sürdürüyor.

35. Doğal kaynak tüketmeyen, biyolojik çeşitliliğin ve doğal ekosistemlerin korunmasına katkı sağlayan, iklim değişikliğine karşı dirençli ve güçlü bir toplumsal gelecek için gıda sistemi oluşturmayı

hedefleyen Anadolu Bozkır Ekosistemleri İçin İklim Değişikliğine Ekosistem Temelli Uyum Stratejisi, 2022 yılında yürürlüğe girmiştir.

36. Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı (UBSEP), 2001 yılında Eski Çevre Bakanlığı'nın koordinasyonu altında, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin uygulanmasında, diğer yükümlülüklerle uyum içinde ve biyolojik çeşitlilik kaybının neden olduğu sorunların çözümünde yol gösterici olması amacıyla hazırlanmıştır. Bununla birlikte, değişen ulusal ve uluslararası koşullar ve eğilimler, 2001 UBSEP'in gözden geçirilmesini gerekli kılmıştır. Sonuç olarak, UBSEP 2007 yılında Eski Çevre ve Orman Bakanlığı'nın koordinasyonu altında katılımcı bir yaklaşımla güncellenmiştir. 2011-2020 Biyolojik Çeşitlilik Stratejik Planı'nın kabulünden sonra, UBSEP'i tamamlayan ve Aichi Hedefleri (Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Eylem Planı) doğrultusunda, Tarım ve Orman Bakanlığı'nın koordinasyonu altında 2018-2028 dönemini kapsayan yeni ulusal hedefler ve eylemler hazırlanmıştır. Türkiye, önümüzdeki 10 yıl içinde, Türkiye'nin biyolojik kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir kullanımı, genetik kaynakların kullanımından doğan faydaların adil ve hakkaniyetli paylaşımı için hazırlanan UBSEP (2007-2017) ve UBSEP (2018-2028) hedefleri doğrultusunda çalışmalarına devam edecektir.

37. Çevrenin ve biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımına ilişkin politikaların oluşturulması, çeşitli statülerde korunan alanların belirlenmesi ve yönetilmesi, plan ve programların geliştirilmesi ve uygulanması, bu kapsamda faaliyetlerin yürütülmesi ve farklı kurumlar arasında koordinasyonun sağlanması TOB ve bağlı kuruluşlarının sorumluluğundadır. Bu görev ve sorumluluklar, Bakanlığın merkez ve taşra birimleri ile bağlı kuruluşları aracılığıyla yerine getirilir.

Türkiye'de, genetik kaynaklarla ilişkili geleneksel bilgiler ülke genelinde toplanmakta ve Geleneksel Bilgi ile İlişkili Biyolojik Çeşitlilik Yönetim Sistemi'ne kaydedilmektedir. Kaydedilen veriler, biyolojik çeşitliliğe dayalı ürünler geliştirmek için ilgili kurum ve kuruluşlardaki araştırmacıların kullanımına sunulacaktır. Böylece fikri mülkiyet hakları korunacak ve katma değeri yüksek genetik kaynaklara dayalı ürün geliştirmeye yönelik Ar-Ge faaliyetleri kolaylaştırılacaktır.

38. "Nuh'un Gemisi Biyolojik Çeşitlilik Veri Tabanı" adı verilen ulusal veri tabanı, Türkiye'deki biyolojik çeşitliliğin mevcut durumunu ve

ilerlemesini envanterlemek, izlemek ve biyolojik çeşitliliğe ilişkin verileri koruma faaliyetlerinde daha etkin kullanmak amacıyla oluşturulmuştur. Türkiye'nin tüm illerinden gelen biyolojik çeşitlilik envanter verileri Nuh'un Gemisi Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Veri Tabanı'na girilmekte ve saklanmaktadır. Böylece Türkiye'nin biyolojik çeşitlilik verileri, bir veri tabanı üzerinden tablo, grafik ve haritalar üzerinden sorgulanabilmekte, Türkiye'nin biyolojik çeşitliliğinin korunması ve sürdürülebilirliği için meydana gelecek değişiklikler takip edilmektedir. Bu kapsamda korunan alanlar için mevcut durum analizi çalışmalarına da başlanmıştır. Sürdürülebilir doğa koruma ve kaynak yönetimi için gerekli yasal ve kurumsal yapı gözden geçirilmiş, erişim ve fayda paylaşımına ilişkin düzenlemeleri de içeren "Biyolojik Çeşitliliğin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı" hazırlanmıştır. Orman Yönetimi Yönetmeliği, zarar gören ormanlarda biyolojik çeşitliliğin daha etkin bir şekilde korunmasını sağlamak için yeniden hazırlanmıştır. Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü (TAGEM), gıda ve tarım için genetik kaynakların korunması ve sürdürülebilir kullanımından da sorumludur. Suya ait biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımına yönelik çalışmalar, TOB Su Ürünleri ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

39. Türkiye, 2024 yılında Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin (UNCBD) 16. Taraflar Konferansı'na (COP 16) ev sahipliği yapacak ve iki yıl süreyle Dönem Başkanlığını üstlenecektir. COP 16, 2020 Sonrası Küresel Biyolojik Çeşitlilik Çerçevesi'nin (GBF) operasyonel hale getirilmesi konusunda önemli bir Taraflar Konferansı olacaktır.
40. Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Koordinasyon Kurulu, küresel biyolojik çeşitlilik gündemindeki gelişmeleri takip etmek, Sözleşme hükümlerini uygulamak ve çalışmalarını COP 16 Başkanlığı altında etkin bir şekilde yürütmek amacıyla Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından kurulmuştur.

III. TÜRKPA ÜYESİ ÜLKELER ARASINDA İŞBİRLİĞİ VE SONUÇLARI

41. Biyoçeşitlilik, yaşam kalitesindeki en önemli faktörlerden biri, bugünün ve gelecek nesillerin refahının temelidir. Bu nedenle, doğal

kaynakların etkin yönetimi, rasyonel kullanımı, ekonomik kalkınma ve çevrenin korunması için temel koşuldur.

42. 1992 yılında imzalanan Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, biyolojik çeşitliliğin korunmasında, bileşenlerinin sürdürülebilir kullanımında ve genetik kaynakların kullanımından kaynaklanan faydaların adil ve eşitlik temelinde paylaşımında ileriye doğru atılmış dramatik bir adımı temsil etmektedir. Ayrıca, uluslararası toplum ilk kez korumaya sektörel değil kapsamlı bir yaklaşım benimsemiştir. Sözleşme, biyolojik çeşitliliğin ve biyolojik kaynakların etik, ekonomik fayda ve insanın hayatının korunması gerektiğini kabul etmektedir.
43. BM Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin 15. Taraflar Konferansı (COP 15), biyolojik çeşitlilik kaybını ele almak ve ekosistemleri restore etmek için 23 hedefiyle dönüm noktası niteliğinde bir biyolojik çeşitlilik anlaşması olan 2020 Sonrası Küresel Biyolojik Çeşitlilik Çerçevesi'nin (Kunming-Montreal Küresel Çeşitlilik Çerçevesi, GBF) kabul edilmesiyle sonuçlandı.
44. TÜRKPA üyesi ülkeler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'ne taraftır. Şu anda, sözleşmeye 196 taraf ülke bulunmaktadır. TÜRKPA üyesi devletler ayrıca Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'ne ek olarak Biyogüvenlik Cartagena Protokolü'ne de taraftır. Üye ülkeler biyolojik çeşitlilik ile ilgili mevcut birçok platformda işbirliği yapmaktadır.

IV. SONUÇ

45. Görüldüğü üzere, TÜRKPA üyesi devletler, çevre koruma hedeflerini desteklemek ve ülkelerindeki ekolojik durumun iyileştirilmesi amacıyla, hepsi Avrupa hukuku gerekliliklerine uygun olarak bir dizi önemli yasa, yasal belge ve devlet programı geliştirilmiş ve onaylanmıştır.
46. Uluslararası örgütler ve gelişmiş ülkelerle ilişkilerin genişletilmesinin, çevrenin korunmasını artırmak için TÜRKPA üyesi ülkelerin biyolojik çeşitlilik politikasının ana yönlerinden biri olduğu unutulmamalıdır.
47. Biyolojik çeşitliliğin korunması için halkın farkındalığının artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

48. TÜRKPA üyesi ülkeler, üye oldukları uluslararası kuruluşlar çerçevesinde ve ortak oldukları uluslararası anlaşmalar ile ilgili alanlarda işbirliği yapabilirler.
49. TÜRKPA Çevre ve Doğal Kaynaklar Komisyonu, kuruluşundan bu yana, biyolojik çeşitliliğin korunması ile önemli bağlantıları olan çevre konularında 7 Komisyon toplantısı ve 5 çalıştay düzenlemiştir.
50. Söz konusu Komisyon toplantılarının ve çalıştaylarının önerileri, TÜRKPA üyesi ülkelerin çevre sorunları ve biyolojik çeşitliliğin korunması ile ilgili meseleleri ele almak ve sorunlara çözüm bulmak konusunda çok istekli olduklarının göstergesidir.
51. TÜRKPA üyesi ülkelerin bu konuda işbirliği yapmaları için çok çeşitli fırsatlar mevcuttur. Seminerler veya konferanslar, deneyim değişim programları gibi ortak etkinlikler ve eylemler düzenleyerek etkileşimlerinin genişletilmesi, vatandaşların faydasına ve bölgenin yararına işbirliğini güçlendirecektir.